

L'ENTRADA DE LES TROPES FRANQUISTES A TARRAGONA

En els primers dies del mes de gener del 1939, quan l'exèrcit franquista ja controlava la comarca del Priorat, el Comissari de la Generalitat de Catalunya Ramon Sanahuja Solé, l'alcalde de Tarragona Jaume Castelló Pena i el comandant militar de la plaça coronel Fernando del Rosal Rico, respectivament, adoptaven les primeres mesures per a procedir a l'abandonament de la ciutat.

Al port s'havien desmuntat les grues i s'ordenava la partida de les embarcacions rumb a Barcelona. D'altra banda, diferents peces gòtiques i renaixentistes del Museu Diocesà, així com una part del patrimoni documental i bibliogràfic de la Biblioteca Provincial, eren traslladats a la masia gironina de Montllufà de Bescanó, lloc en qual ja s'havia concentrat en els darrers mesos bona part del patrimoni artístic tarragoní. Així mateix, el replegament dels diferents serveis administratius i de l'escadusser parc mòbil anirà paral·lel a l'evacuació dels ferits i malalts ingressats en els hospitals militars del complex de la Savinosa.

La nit del dia 13, llevat del sistema sonor d'alarma, es procedia a la retirada de l'escàs i insuficient material antiaeri que havia intentat defensar la ciutat. L'endemà, de matinada, la policia inutilitzava alguns serveis estratègics com els equipaments de l'emissora de Ràdio Tarragona, les instal·lacions de telèfons i la central de telègrafs. Poc després, cap a les vuit del matí, el pregoner municipal difonia un ban municipal en el qual, per ordre de l'autoritat militar, s'ordenava l'evacuació de la població. No era necessari, bona part dels ciutadans vinculats o identificats amb el règim republicà ja havien iniciat el camí cap a l'exili. Ja feia dies que Tarragona era una ciutat gairebé deserta i paralyzada. Els homes amb edats compreses entre els 18 i 45 anys havien estat mobilitzats per l'Exèrcit. La resta de tarragonins, amb la por i la gana al cos, es dispersava en els masos i pobles de l'entorn, cercava aixopluc a les coves del Llorito o bé s'amagava en els refugis antiaeris. La nit del 14

al 15, mentre a la ciutat els més agosarats i famolencs aprofitaven el buit de poder per a saquejar alguns dipòsits de queviures, les tropes franquistes encenien fogueres al llarg del semicercle de muntanyes que delimiten el Camp de Tarragona, l'ocupació era inevitable i imminent.

A les dues de la tarda del dia 15, en el pont del Francolí, la resistència republicana encara causava una trentena de baixes entre els homes dels primers camions de la 105 Divisió del Cos d'Exèrcit Marroquí que procedien de Cambrils. Malgrat tot, una hora més tard, els soldats de la 1a. Bandera de Falange Española Tradicionalista de la 5a Divisió de Navarra, després d'entrar a la ciutat per la carretera de Lleida, hissaven l'enssenya victoriosa al balcó de l'Ajuntament mentre entonaven el "*Cara al sol*". A Tarragona, si més no oficialment, la guerra ja s'havia acabat. Quatre dies més tard, les últimes posicions defensives de l'exèrcit de la República a la comarca, establerta al llarg de la línia del riu Gaià, seran definitivament superades per l'exèrcit de Franco.

L'endemà, el dia 16, sense més preàmbuls, les noves autoritats prenen possessió dels seus càrrecs. El general Antonio Aymat Jordà, serà el nou governador militar de la plaça. Antonio Iturmendi Bañales, carlí i advocat de l'Estat de professió, ocuparà el lloc de governador civil, nomenat directament pel ministre Ramon Serrano Súñer. El reusenc Josep M. Fontana Tarrats exercirà les funcions de cap provincial del partit únic FET i de les JONS. Per la seva banda, la comissió gestora de la Diputació, constituïda mesos abans pel governador civil de Castelló tindrà com a primer president a José Francisco Grego Grego. Finalment, a l'Ajuntament de Tarragona, el capità del Cos Jurídic Militar, Julian Dávila García, escollirà els homes de la primera comissió gestora i designarà com alcalde el militant de la CEDA Eusebio Mújica Jaca, capità de Sanitat Militar i dentista de professió.

Després del relleu del personal polític, s'esdevindrà l'escenificació del nou ritual del règim amb l'actuació conjunta de dos dels eixos en els quals es vertebrava el franquisme: l'Exèrcit i l'Església catòlica. A les 11 del matí, davant del monument a Roger de Llúria se celebrava a l'aire lliure la primera missa pública des del juliol de 1936 i, seguidament, una desfilada dels batallons de la 5a Divisió Navarra pel passeig de les Palmeres sota la presidència del general José Solchaga. El mateix dia, amb el doble objectiu de guanyar la simpatia i d'apaivagar la fam d'una població que feia mesos que sobrevivia amb unes quantitats insuficients de lleties, cigrons, arròs, pèsols i pa, s'organitzarà el primer repartiment de queviures. Llargues cues es formaran davant del personal d'"Auxilio Social" que distribuiran els aliments que contenien uns camions procedents de Lleida, principalment pa, pots de llet condensada, galetes i xocolata.

Quina era la Tarragona que va trobar l'exèrcit ocupant? La ciutat apareixia devastada per divuit mesos de constants bombardeigs: 3.800 bombes llençades per quasi 600 avions, bàsicament italians i alemanys. Un informe municipal datat el 9 d'agost de 1939 recollia les xifres de 74 edificis totalment destruïts i 522 parcialment enderrocats per les bombes. Tot plegat, representava unes pèrdues econòmiques que s'elevaven a la xifra de 19.678.700 de pessetes i prop de 6.000 persones sense habitatge. Tanmateix, molt més importants que els estralls materials era la pèrdua de vides humanes. L'acció indiscriminada i criminal de l'aviació feixista registrarà 230 víctimes mortals -166 homes i 54 dones, 15 dels quals eren menors de 14 anys- i més de 350 ferits. L'objectiu de minar la resistència física i moral de la reraguarda mitjançant els bombardeigs sistemàtics sobre la indefensa població civil s'havia aconseguit en bona part. La ciutadania, exhausta, acabarà anhelant la fi de la guerra, malgrat que això per a molts representava la derrota.

La guerra, però, no s'havia acabat. Ara començava una de les repressions més cruels i sistemàtiques de l'Europa occidental durant el segle XX. A Tarragona, a més

a més de la presó provincial situada a la torre del Pretori, caldrà habilitar com a centres de detenció d'una gran massa humana la caserna del regiment Almansa, el Seminari i els convents dels Carmelites, de la Vetlla, dels Germans de la Doctrina Cristiana i de les Oblates. Només en el període que va de febrer de 1939 a juliol de 1940 se celebraran 5.321 consells de guerra sumaríssims, que decidiran l'afusellament de més de 700 persones. Les penes de mort o d'empresonament gairebé perpetu es dictaran simultàniament a les confiscacions de béns i a l'aplicació d'una àmplia purga sobre els funcionaris. A la província de Tarragona, 189 funcionaris nomenats per la Generalitat de Catalunya entre 1932 i 1937 seran cessats immediatament. En el mateix sentit, la separació del servei recaurà sobre el 80% dels mestres i 222 empleats municipals seran depurats i les sancions afectaran a més del 63,5%. En aquells dies de la segona quinzena del mes de gener de 1939, ningú podia albirar encara l'abast del que representava la llarga i fosca nit del franquisme que tot just s'iniciava.

Jordi Piqué Padró

Publicat a:

PIQUÉ PADRÓ, Jordi. "L'entrada de les tropes franquistes a Tarragona", *El temps*, 1022 (València, 2004).